

Ekonomisk historia – självklart, eller hur?

BOKANMÄLAN

En ny akademisk disciplin – ekonomisk historia – föddes på 1920-talet i Sverige. Att den akademiska världen får en ny disciplin händer sällan inom samhällsvetenskapen och händer ännu mer sällan på den tiden. Nya discipliner har dock dykt upp under senare tid, dels på grund av synen på värdet av tvärvetenskaplig forskning, dels på grund av naturvetenskapens utveckling. Hur ekonomisk historia föddes beskriver Ylva Hasselberg i boken *Industrisamhällets förkunnare*, Eli Heckscher, Arthur Montgomery, Bertil Boëthius och svensk ekonomisk historia 1920-1950. Avgörande för denna födelse var Eli F Heckscher (1879-1952). Heckscher var den förste professorn i ekonomisk historia. Han tillträdde en professur i ämnet på Handelshögskolan i Stockholm år 1929. Hans grundarinsats är imponerande eftersom ämnet ekonomisk historia fortfarande studeras på självständiga institutioner vid fem universitet i Sverige. Handelshögskolan i Stockholm, som var Heckschers akademiska hemvist, saknar däremot en professur i ekonomisk historia. Forskningen där bedrivs i stiftelseform och delvis i samarbete med andra universitet. Eli Heckscher byggde dock ett stadigt hus. Fem institutioner är t ex väsentligt mer än i Storbritannien, där särskilda institutioner för ekonomisk historia bara finns på London School of Economics och University of Glasgow. Forskning i ämnet ekonomisk historia bedrivs naturligtvis på många ställen i världen, men då är ekonomisk historia en underavdelning eller ingår i t ex ämnet nationalekonomi eller historia.

Hasselberg använder sig i sin bok av två teorier: fältteori och nätverksteori.

Pierre Bourdieu bidrar med sin teori om "fält", dvs grupper av individer, som hålls samman av en gemensam norm – "doxa". Uteslutande och inkluderande är mekanismer som drar gränser för vilka som deltar i ett fält. Hasselberg pekar på den akademiska världen som ett exempel på ett fält. Inom denna pågår en kamp om doxans innehåll. De som är starkast samlar ett "kapital" i form av relationer, positioner m m, som ger dem mer inflytande över doxans innehåll. De som försvarar den existerande doxan är ortodoxa, medan de som vill förändra den är heterodoxa. Det var i detta fält som Heckscher arbetade sig in. Han förändrade doxan. Nätverksteorin används av Hasselberg till att karaktärisera nätverk som en institution, som påverkar utvecklingen i samhället och naturligtvis också inom ett fält. Ett nätverk är det system med personliga relationer som en individ bygger upp. "Gåvan" är central i nätverket och betyder att tjänster byts. Detta både kräver och skapar lojalitet mellan parterna, något som enklare kan beskrivas som "You scratch my back and I will scratch yours". Denna mekanism är speciellt viktig i den akademiska världen, menar Hasselberg. Hon går så långt att hon beskriver de akademiska fakulteterna som "skrän". Där sker bytet i form av erkännande för gjorda forskningsinsatser mellan forskare. Kollegialt erkännande, framhåller författaren, är nödvändigt för den akademiska karriären och följaktligen mycket värdefullt. Med detta verktyg arbetade Eli Heckscher systematiskt, visar Hasselberg, speciellt i förhållande till sina följeslagare Arthur Montgomery och Bertil Boëthius. Båda dessa, så läser jag boken, hade aldrig fått den framskjutna platsen i den akademiska världen, om inte Heckscher hjälpt till.

Boken är kronologiskt uppbyggd, men ändå inte en traditionell biografi.

Ylva Hasselberg:
Industrisamhällets förkunnare: Eli Heckscher, Arthur Montgomery, Bertil Boëthius och svensk ekonomisk historia 1920-1950, Gidlunds förlag, 2007, 392 sidor, ISBN 978-91-7844-749-7.

Det märkliga är att Hasselberg lyckas skriva detaljerat om diverse personer, men ändå undvika att fastna i en enda person. Boken är i stället en sociologisk beskrivning av en grupp av människor, ett nätverk. Inte bara Heckscher, utan även Boëthius och Montgomery får stort utrymme. Det som ger boken dess personliga karaktär är att författaren tonat ned beskrivningen av Heckschers vetenskapliga bidrag till förmån för hans relationer. Det är resultatet av en djupstudie av personlig korrespondens under översiktsperioden, nödvändig för att förstå hur ekonomisk historia föddes i Sverige.

Författarens slutsats är att Heckscher, genom ett skickligt spel med att bygga upp nätverk, lyckades få gehör för sina idéer om betydelsen av ekonomisk historia. Paradoxalt nog kom stödet från två motsatta håll. Arbetarrörelsen stödde Heckscher för hans vilja att beskriva befolkningens ställning i historien och att den förbättrats, delvis på grund av arbetarrörelsen. Företagare stödde Heckscher för att de ansåg att den ekonomiska historien stödde tanken om marknads-ekonomins förträfflighet. Heckscher som makroekonom var neoklassiker. Politiskt rörde han sig från konservativ till liberal. De nya idéer, som i Sverige företrädde bl a av Gunnar Myrdal, om keynesianska ingripanden i ekonomin, var Heckscher motståndare till. Heckscher vidgade sitt nätverk till politik och näringsliv vilket var betydelsefullt för att finansiera forskningen.

Heckschers drivkrafter är viktiga att belysa. Hasselberg pekar på fyra. För det första ansåg Heckscher att inget ämne tog upp de ekonomiska aspekterna i historien. Historieämnet t ex handlade för mycket om politisk historia. För det andra kunde man lära sig av historien, när det gäller den ekonomiska politiken. Efter den finanskris som började 2007 anser jag att det motivet är lika legitimt

i dag. För det tredje ville Heckscher använda den ekonomiska historien som påtryckningsmedel, dvs få ett konkret politiskt inflytande. Slutligen drar Hasselberg slutsatsen att Heckscher kände sig marginaliserad. De yngre kollegorna, Myrdal, Ohlin (som hade varit Heckschers elev) m fl gav inte mycket för Heckschers teorier och började anamma de moderna teorierna, t ex Keynes nationalekonomi.

Vad jag saknar i boken och hoppas att Hasselberg ska utveckla i kommande upplagor, är en diskussion om den doktrinhistoriska undervisningen. Ingick den i den ekonomiska historien, som den gjorde när jag studerade på Handelshögskolan för Erik Dahmén? Om den ekonomiska historien ska vara normativ, som Heckscher ansåg, borde det inte finnas något att hämta i doktrinhistorien? Kan förklaringen vara att den neoklassiska skolan med rötter hos Léon Walras, Alfred Marshall m fl var alltför modellbunden? I denna skola fanns det inte plats för moralfilosofi, som utvecklats av Adam Smith, Thomas Hobbes, John Locke och andra. En annan utveckling, som hade varit välkommen, berör organisationen av universitetet. Det är uppenbart att Heckscher bröt mot den tidens doxa och rubbade den akademiska världen, men hur såg den ut vid den tiden? Nationalekonomi och historia beskrivs utförligt, men hur såg helheten ut? Hur utvecklades den akademiska strukturen? Det tredje jag saknar är en diskussion kring det internationella perspektivet. Gustav Cassel var en stor missionär för svensk nationalekonomi och Wicksell var ett stort internationellt namn. Även Heckscher hade ett gott rykte utomlands, inte minst med sitt arbete om merkantilismen. Fanns det också en internationell del av Heckschers nätverk? Om inte, varför?

Ylva Hasselbergs engagerade och engagerande bok har spridit nytt ljus

över en av våra stora akademiker och hans två närmaste partners. Hon har dessutom problematiserat och förklarat vilka drivkrafter som skapar en akademisk disciplin. Med utgångspunkt i två teorier har detta lyckats. Genom denna analys har hon också gett ett tungt vägande bidrag till den kunskapsteoretiska debatten om ekonomisk historia. Det sägs att demokratin måste uppfinnas varje dag och jag vill påstå att detsamma gäller många sociala strukturer som tas för givna. Jag tror att läget för att ”uppfinna” ekonomisk historia är sällsynt gynnsamt i dag, för vad är finanskrisen som inleddes 2007 om inte ett eko från den ekonomiska historien?

Avslutningsvis spårar jag en meta-

struktur i denna bok. Eli Heckscher beskrivs som en entreprenör, som genom sin företagsamhet skapar ett ämne, vars styrka, närvaro och tyngd i den akademiska världen är mycket påtaglig och varaktig. Heckscher själv var en osedvanligt lysande och synlig gestalt i samhället. Det är min egen tolkning, men jag läser i Hasselbergs bok in ett rop på nya Heckscher. Det anser också jag är viktigt för att fler studenter ska hitta till den fascinerande och matnyttiga ekonomiska historien. Det ropet instämmer jag helhjärtat i.

Tom Kärrlander

Tekn lic

Centrum för bank och finans vid KTH